

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΙΑΛΟΓΩΝ ΣΗΜΕΡΑ

του Σεβ. Μητροπολίτου Αττικής κ. Παντελεήμονος

Β' Ὁ Θεολογικός Διάλογος μετά τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν

Ὁ Θεολογικός Διάλογος μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν ἄρχισε ἐπισημῶς τό 1980 στήν ἱερή νήσο Πάτμο καί στή συνέχεια στή Ρόδο. Προηγήθηκε ὁ Διάλογος τῆς Ἀγάπης, ὕστερα ἀπό τήν ἱστορική συνάντηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηνᾶγορα καί τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ΣΤ' στή Ἱεροσόλυμα τόν Ἰανουάριο τοῦ 1964 καί οἱ ἐργασίες δύο Προπαρασκευαστικῶν Ἐπιτροπῶν, Ὁρθοδόξου καί Ρωμαιοκαθολικῆς, πού ἐργάσθηκαν κεχωρισμένα κατά τά ἔτη 1976 καί 1977 καί σέ κοινή συνάντηση στή Ρώμη τόν Ἰούνιο τοῦ 1978, κατά τήν ὁποία κατέληξαν σέ πλήρη συμφωνία γιά τήν θεματολογία καί μεθοδολογία τοῦ Διαλόγου. Κατά τήν συνάντηση στήν Πάτμο καί Ρόδο ὡς γενικό θέμα τῶν συζητήσεων ἐπελέγη “τό Μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Θείας Εὐχαριστίας ὑπό τό φῶς τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος”. Τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐξεπροσώπησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος καί ὁ Καθηγητής κ. Μέγας Φαράντος, οἱ ὁποῖοι καί συνεχίζουν νά ἐκπροσωποῦν τήν Ἐκκλησία μας στόν Θεολογικό Διάλογο μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς.

Τό 1982 συνήλθε στό Μόναχο ἡ Ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὕστερα ἀπό τήν πρώτη συνάντησή της στήν Πάτμο καί Ρόδο, καί ἐξέδωκε κοινό κείμενο γιά τό θέμα πού ἐξελέγη πρὸς συζήτηση κατά τήν πρώτη συνάντηση καί παραλλήλως ἀνέθεσε σέ ὑποεπιτροπές νά μελετήσουν διάφορες πτυχές τοῦ θέματος “Πίστις, Μυστήρια καί ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας”.

Ἡ τρίτη Ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς συνήλθε στήν Κρήτη τόν Ἰούνιο τοῦ 1983 καί ἐπεξεργάσθηκε τό πῶς πάνω θέμα καί ἀκολούθησε ἡ τέταρτη Συνάντηση στό Μπάρι τῆς Ἰταλίας τό 1986, κατά τήν ὁποία ἄρχισαν νά ἐμφανίζονται στόν ὀρίζοντα τοῦ Διαλόγου τά πρῶτα σύννεφα. Στήν Συνάντηση τοῦ Μπάρι δέν ἔλαβαν μέρος οἱ Ἐκκλησίες Ρωσίας, Γεωργίας, Ἱεροσολύμων καί Ἑλλάδος. Ἡ ἀπουσία μάλιστα τῆς Ἐκκλησίας μας εἶχε τήν ἔννοια τῆς διαμαρτυρίας γιά διάφορες ἐνέργειες τοῦ Βατικανοῦ, μέ τίς ὁποῖες ἐστήριζε καί ἔμμεσα ἀναγνώριζε τήν σχισματική Ἐκκλησία τῶν Σκοπίων (ἐκθεση εἰκόνων τῆς “Μακεδονίας” στό Βατικανό, Οὐνία κ.λ.π.).

Ἡ πέμπτη Ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου συνήλθε τόν Ἰούνιο τοῦ 1988 στό Valaamo τῆς Φινλανδίας, ἐπεξεργάσθηκε καί ἐξέδωκε κοινό κείμενο γιά τό Μυστήριο τῆς Ἱερωσύνης καί τήν σημασία τῆς Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς.

Τόν Ἰούνιο τοῦ 1990 συνήλθε στο Freising τῆς Γερμανίας (πλησίον τοῦ Μονάχου) ἡ ἕκτη Ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς καί ἐπεξεργάσθηκε τό θέμα “Ἐκκλησιολογικά καί Κανονικά συνέπειαι τῆς Μυστηριακῆς Δομῆς τῆς Ἐκκλησίας, Συνοδικότης καί Αὐθεντία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ”. Ἡ Συνάντηση τοῦ Freising ὑπῆρξε πολύ σημαντική γιά τούς Ὁρθοδόξους, διότι γιά πρώτη φορά ἐξεδόθη ἀπό τήν Μικτή Ἐπιτροπή τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου κείμενο, μέ τό ὁποῖο κατεδικάζετο ἡ Οὐνία ὡς μέθοδος ἐνότητος, πού ἀντιβαίνει στήν κοινή Παράδοση τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Τό κείμενο αὐτό ἱκανοποιοῦσε πλήρως τούς Ὁρθοδόξους καί ἀποτελοῦσε σημαντικό σταθμό στήν πορεία τοῦ Διαλόγου.

Ἐν τῷ μεταξύ μετά τήν Περσετρόϊκα καί τήν πτώση τοῦ Κομμουνιστικοῦ Καθεστῶτος στίς χῶρες τοῦ λεγόμενου ὑπαρκτοῦ Σοσιαλισμοῦ τό πρόβλημα τῆς Οὐνίας ἐγίνε οἰκότερο, κυρίως στήν Ρωσία, Οὐκρανία, Λευκορωσία, Ρουμανία καί Τσεχοσλοβακία, διότι οἱ Οὐνῖτες ἄρχισαν νά διεκδικοῦν, συχνά μέ βίαιο τρόπο, Ναούς καί ἐκκλησιαστικά ἀκίνητα ἀπό τούς Ὁρθοδόξους. Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς καταστάσεως ὁ τότε Οἰκουμενικός Πατριάρχης Δημήτριος συνεκάλεσε ἐκτάκτως στήν Κωνσταντινούπολη τόν Δεκέμβριο τοῦ 1992 τήν Διορθόδοξο Θεολογική Ἐπιτροπή τοῦ Διαλόγου μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς γιά νά ἐκτιμήσῃ τήν ἐκρηκτική κατάσταση στίς χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καί νά καθορίσῃ τήν στάση τῶν Ὁρθοδόξων στόν Διάλογο. Ἡ Διορθόδοξο Ἐπιτροπή ὁμοφώνως ἀπεφάσισε ὅτι ἡ ἀναβίωση τῆς Οὐνίας συνοδεύεται ἀπό κατάφωρο παραβίαση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καί ὅτι ὁ Θεολογικός Διάλογος μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς, ὀφείλει νά καταστῇ ἀποτελεσματικός μηχανισμός γιά τήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων πού δημιουργεῖ ἡ ἀναβίωση τῆς Οὐνίας καί ἐπομένως τό θέμα τῆς Οὐνίας, κάτω ἀπό τίς παρούσες συνθήκες, πρέπει νά εἶναι τό μοναδικό τοῦ Διαλόγου.

Κατά τήν ἴδια περίοδο ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί ὁ Πρόεδρος τῆς μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Σεραφεῖμ δέχθηκαν πολλές καταγγελίες καί διαμαρτυρίες ἀπό Προκαθημένους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν γιά βιαιοπραγίες καί ἄλλες ἐνέργειες τῶν Οὐνιτῶν εἰς βάρος τῶν Ὁρθοδόξων. Ἐτσι ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀφ' ἑνός ἀπέστειλε γράμματα διαμαρτυρίας πρὸς τόν Πάπα γιά τίς βιαιότητες τῶν Οὐνιτῶν πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους καί ἀφ' ἑτέρου ἐδήλωσε διὰ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στήν Προπαρασκευαστική Συνάντηση τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς τῆς Ρόδου (Ἰούνιος 1993) ὅτι θά ἀπείχε ἀπό τήν Ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Διαλόγου, πού θά συνήρχετο στό Balamand τοῦ Λιβάνου ὕστερα ἀπό ὀλίγες ἡμέρες.

Τό παράδειγμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀκολούθησαν καί ἄλλες ὀκτώ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες καί ἔτσι ἡ ἔβδόμη Ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Διαλόγου, συνήλθε στό Balamand ἀπό 17-24 Ἰουνίου 1993 χωρίς νά μετᾶσχουν σε αὐτήν ἑννέα Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Τοῦτο ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπιζήμιο γιά τοὺς Ὁρθοδόξους, διότι τό Βατικανό, ἐκμεταλλευόμενο τήν ἀπουσία ἑννέα Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί μὴ ἔχοντας νά ἀντιμετωπίσῃ τήν σθεναρῆ ἀντίδρασή τους, ἐπέτυχε νά ἀνατρέψῃ τίς εὐνοϊκές γιά τοὺς Ὁρθοδόξους ἀποφάσεις τοῦ Freising καί νά δικαιώσῃ τήν ὑπαρξή τῆς Οὐνίας. Τό κείμενο πού ἐξέδωκε ἡ Ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Διαλόγου στό Balamand ἔγινε στόχος αὐστηρῆς κριτικῆς ἀπό μέρους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί κυρίως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία, ὕστερα ἀπό ἐμπεριστατωμένη εἰσήγηση τῆς Μονίμου Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καί Διαχριστιανικῶν Σχέσεων, τό ἀπέρριψε ὡς ἐκκλησιολογικῶς ἀπαράδεκτο καί θεολογικῶς διάτρητο καί μέ τό ἀπό 15-12-1994 ἐπίσημο ἔγγραφο τῆς ἐκοινοποίησε τίς θέσεις τῆς ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου τούτου κειμένου στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί σέ ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Μετά τήν Συνάντηση τοῦ Balamand οἱ περισσότερες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ἐπέδειξαν ἀπροθυμία νά συμπράξουν στήν συνέχιση τοῦ Διαλόγου μέ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς καί ἔτσι ὁ Διάλογος ἀνεστάλη ὡς τό 1997 καί 1998, ὅποτε συνήλθε δύο φορές ἡ Μικτή Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Διαλόγου στήν Arricia τῆς Ἰταλίας καί ἐτοίμασε ἓνα κείμενο γιά τό θέμα τῆς “ὑπάρξεως τῆς Οὐνίας ἐξ ἐπόψεως ἐκκλησιολογικῆς”.

Ἡ ὀγδόη Ὀλομέλεια τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς συνήλθε ἀπό 9-19 Ἰουλίου τοῦ 2000 στή Βαλτιμόρη τῶν Η.Π.Α. ὑπὸ τήν συνπροεδρία τοῦ Καρδινάλιου Cassidy καί τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Αὐστραλίας κ. Στυλιανοῦ, γιά νά ἐπεξεργασθῇ τό κείμενο περὶ τῆς ἐκκλησιατικῆς καταστάσεως τῆς Οὐνίας, πού εἶχε ἐτοιμάσει ἡ Μικτή Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ στήν Arricia τό 1998. Ὅμως οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ ἐκπρόσωποι ἐθεώρησαν τό ἀπό κοινού ἐγκριθέν κείμενο τῆς Arricia πολὺ σκληρὸ γιά τήν Οὐνία. Εἰς αὐτό συνετέλεσε ἐπιστολὴ τοῦ Πάπα πρὸς τόν ἐπικεφαλῆς τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Βατικανοῦ Καρδινάλιον Cassidy, μέ τήν ὁποία ὑπενθυμίζετο σ' αὐτόν ὅτι “διὰ τήν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν αἱ Ἀνατολικαὶ Καθολικαὶ Ἐκκλησίαι ἔχουν τό αὐτὸ κύρος (dignity) τό ὅποιον ἔχουν καί ὅλαι αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς πλήρη κοινωνίαν μέ τόν Ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης”. Ἡ παπικὴ ἐπιστολὴ ἀρχικῶς ἀπεκρῦβη ἀπὸ τήν Ἀντιπροσωπεία τῶν Ὁρθοδόξων, ἀλλὰ τελικῶς ὁ Καρδινάλιος Cassidy, κάτω ἀπὸ τήν ἐπιμονὴ τῶν Ὁρθοδόξων καί κυρίως τοῦ Καθηγητοῦ κ. Μέγα Φαράντου, ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἠναγκάσθη νά τήν παρουσιάσῃ. Ἀκολούθησαν ἔντονες συζητήσεις, διχογνωμίες καί ἀντεγκλήσεις ὄχι μόνον μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν, ἀλλὰ καί μεταξύ τῶν μελῶν τῶν ἰδίων Ἀντιπροσωπειῶν, μέ ἀποτέλεσμα ἡ Ὀλομέλεια νά μὴ μπορέσῃ νά ἐπεξεργασθῇ καί νά ἐγκρίνῃ ἓνα κοινὸ κείμενο καταδίκης τῆς Οὐνίας καί περιορίσθηκε στήν σύνταξη ἑνὸς τυπικοῦ κοινοῦ ἀνακοινωθέντος μέ τό ὅποιο ἔληξαν οἱ ἐργασίες τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Διαλόγου.

Μετά τήν συνάντηση τῆς Βαλτιμόρης ὁ Ρωμαιοκαθολικὸς Συμπρόεδρος Καρδινάλιος Cassidy παρητήθη λόγῳ ὀρίου ἡλικίας καί ἀντεκατεστάθη ἀπὸ τόν Καρδινάλιο W. Kasper. Παρητήθη ἐπίσης καί ὁ Ὁρθόδοξος Συμπρόεδρος Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας κ. Στυλιανός καί ἀντεκατεστάθη ἀπὸ τόν Σεβ. Μητροπολίτη Περγάμου κ. Ἰωάννη. Ἄν λάβωμε ὑπ' ὄψιν τίς θέσεις τοῦ Βατικανοῦ, πού διετυπώθησαν κατά τήν Συνάντηση τῆς Βαλτιμόρης, δέν φαίνεται εὐόμιον τό μέλλον τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μέ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, ἀφοῦ σύμφωνα μέ ρητὴ ἐντολὴ τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πού ἀκολουθεῖ τήν ἀπόφαση τῆς Γ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως τῆς Ρόδου, ἡ Διορθόδοξος Θεολογικὴ Ἀντιπροσωπεία στόν Διάλογο δέν δύναται νά προχωρήσῃ στή συζήτηση ἄλλων θεολογικῶν θεμάτων μέ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς πρὶν νά γίνῃ ἀπὸ κοινοῦ ἀποδεκτὴ ἡ καταδίκη τῆς Οὐνίας. Ἐτσι σήμερον ὁ Θεολογικὸς Διάλογος μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν παραμένει στάσιμος, παρὰ τήν ἐπιθυμία καί τῶν δύο μερῶν γιά τήν συνέχιση καί τήν πρόοδόν του. Ἡ ἐπιθυμία αὐτὴ ἀποτυπώνεται καί στήν κοινὴ Δήλωση τοῦ Πάπα Ἰωάννου Παύλου Β' καί τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου κατά τήν τελευταία συνάντησή τους στήν Ρώμη μέ τήν εὐκαιρίαν τῆς θρονικῆς ἐορτῆς τοῦ Βατικανοῦ (21-6-2004). Ἡ κοινὴ Δήλωση μεταξύ ἄλλων λέγει: “ Ὁφείλομεν νά συνεχίσωμεν τό ὀριστικὸν καθήκον ἡμῶν ἐπανενεργοποιήσεως (τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Διαλόγου τῆς Καθολικῆς μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας) τό ταχύτερον δυνατόν” ... “ Ἡ σημερινὴ συνάντησις ἡμῶν ἐν Ρώμῃ ἐπιτρέπει ἡμῖν, ἐπὶ

πλέον, ὅπως ἀδελφικῶς ἀντιμετωπίσωμεν μερικά προβλήματα καί παρεξηγήσεις τὰ ὅποια προσφάτως προέκυψαν. Ἡ μακρὰ ἐφαρμογή τοῦ Διαλόγου Ἀγάπης ἔρχεται εἰς συνδρομήν ἡμῶν, ὥστε νά ἀντιμετωπίσωμεν τὰς δυσκολίας ἐν ἡρεμία καί νά μὴ ἐπιβραδύνωμεν ἢ καί ἀμαυρώσωμεν τήν συντελεσθεῖσαν πορείαν πρὸς πλήρη κοινωνίαν ἐν Χριστῷ. Ἐνώπιον ἑνὸς κόσμου, ὅστις ὑποφέρει ἐκ τῶν πάσης φύσεως διαιρέσεων καί ἀνισοτήτων, ἡ σημερινή συνάντησις ἡμῶν ἐπιθυμεῖ, ὅπως κατὰ τρόπον συγκεκριμένον καί δυναμικόν ἐπισημάνῃ τήν σπουδαιότητα τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ Χριστιανοί καί αἱ Ἐκκλησίαι ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ καί ἀρμονίᾳ μετ' ἀλλήλων, ἐπί συνεπεῖ ἐπιβεβαιώσῃ τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος κατὰ τρόπον πιστότερον καί πειστικώτερον”.